

MARTÍ GIRONELL

PARAULA *de* JUEU

PARAULA DE JUEU

MARTÍ GIRONELL
PARAULA DE JUEU

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: AGOST DEL 2020
© MARTÍ GIRONELL, 2020
PUBLICAT D'ACORD AMB PONTAS LITERARY & FILM AGENCY
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2693-0
DIPÒSIT LEGAL: B. II. 299-2020
FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per imprimir aquest llibre està qualificat com a ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

*A la meva dona, Eva,
i als meus fills, Quim i Pep.*

Als meus pares, Carme i Martí.

«Les religions no tenen representants,
tenen creients».

RAIMON PANIKKAR

«El més bell i més profund que l'home pot experimentar és el sentit del misteri. És el principi que sustenta la religió i qualsevol empresa artística o científica seriosa».

ALBERT EINSTEIN

«L'home és les paraules».

OCTAVIO PAZ

Dramatis personae

- ABRAHAM DESCATLLAR, metge del rei Pere III el Cerimoniós.
ABRAHAM JUCEF, amic de Kim Llombard.
ARNAU AULINA, saig del mercat de Besalú.
ARNAU ROIG, procurador i esbirro de Sanfeliu.
ASTRUCH CARAVIDA, BONJUHA ISAAC, ABRAHAM AMIES, SALOMÓ
BONAFÉ i MAIMÓ DE PIERA, secretaris de l'aljama de Besalú.
ASTRUGA, metgessa jueva.
BENVENIST SAPORTA, rabí i batlle de l'aljama de Besalú.
BERNAT VALLESPIRANS, abat de Sant Esteve de Banyoles.
BONAFÓS VIDAL, rabí i *dayan* de la sinagoga major de Barcelona.
DAVID BONJORN DE BARRI, astrònom del rei Pere.
ENOCH DE CARTELLÀ, cavaller errant.
ESTER, minyona cristiana.
FERRER, sammàs de la sinagoga del Call de Barcelona.
FRA SEBASTIÀ, monjo de Santa Marta i confessor de la reina
Elionor.
GUERAU SUBIRÓS, capatàs de les obres del pont de Besalú.
GUILLEM SANFELIU, lloctinent del batlle de Barcelona.
GUILLEM TORN, batlle de Besalú.
ISAAC CRESQUES, batlle de l'aljama de Girona.
ISAAC MERCADELL, jornaler jueu de Girona.

JEREMIES, sotssaig del mercat de Besalú.
JOAN DE CAN CINTO, de Canovelles, pagès i viatger.
JOAN DE ROURE, draper de Besalú.
JOAN DE TORMO, abat de Sant Pere de Besalú i president de la
Congregació Claustral Tarraconense.
JUCEF GIORDANO, ISAAC BEN ADRET i SALOMÓ BEN SIDIT, pro-
homs jueus de Barcelona.
MAIMÓ RAVAIA, padrastre de Guillem Sanfeliu.
MÍRIAM, besàvia d'en Kim.
MOISÈS ESTRUCH, VIDAL VIVES, ASTRUCH BELLHOM, BONJUÀ
ADRET i SAMUEL CABRIT, jueus notables de Banyoles.
NISSIM BEN ROVÈN, *el Girondí*, rabí talmudista.
PERE III EL CERIMONIÓS, rei de la Corona d'Aragó.
PERE BARÓ, mestre d'obres.
REGINA MAIMÓ, esposa d'Abraham Jucef.
ROSER, treballadora de l'Almoina de Barcelona.
SALOMÓ, BENJAMÍ i SARA ABENFERRE, jueus saboners de Besalú.
SARAH, mare de Nissim ben Rovèn.
VIOLANT, mare de Guillem Sanfeliu.
YEHYOYAKIM LLOMBARD, besnet d'Ítram Llobard, anomenat
Kim.

Un tro eixordador va retronar sota les arcades del pont i al mateix temps un llamp el va il·luminar com si fos al pic del migdia. Feia l'efecte que les pedres trontollaven i s'esberlaven. Els carreus que meticulosament s'havien anat disposant als pilars i a les bases de les arcades fins a aixecar aquella estructura que semblava que res ni ningú podria tombar, cedien. El vent empenyia uns núvols grassos i foscos que amb l'estrèpit d'un segon tro es van esquinçar per desplegar una cortina d'aigua que avançava amenaçadora des del nord. Un vent calent i humit que xocava amb un corrent d'aire fred i sec que arremolinava els núvols. Era un embut d'aire que s'estirava cap avall, arribava a l'aigua i actuava com un fibló, una mànega que penjava del cel amb una altura imponent i que desfermava vents d'una força i una intensitat que sotraguejaven l'ànima del pont. Tot al seu voltant girava, s'enlairava i sortia volant pels aires. Es van desprendre les primeres pedres de les torres. L'aigua de la pluja infonia força a la del riu, de manera que avançaven juntes i examplaven el llit del Fluvià fins a engolir qualsevol forma

de vida animal o vegetal que hi hagués a la riba. La dolçor amarga de l'aigua del riu mossegava els fonaments del pont. Un riu amb un cabal sobrenatural que empenyia fang, troncs i pedres que destruïen i arrasaven tot el que trobaven al seu pas. I impactaven contra l'estructura del pont, que grinyolava i es començava a esquerdar. L'embranchida que agafava l'aigua i la força de la mànega, que avançaven plegades destruint sense miraments a banda i banda del riu, el van esgavellar.

La natura s'havia desfermat en aquell tram de riu i s'havia desbordat. Havia acabat sent un enemic imprevist, silenciós. Les riuades són traïdores, ataquen per sorpresa, sense avisar. Aquell any del 1315 amb prou feines havia plogut. Un hivern i una primavera amb pluges inapreciables havien donat pas a un estiu sec. Les pluges de la tardor són torrencials, diluvianes. El que cau en tot un any ho pot deixar anar en un sol instant. I les conseqüències són catastròfiques. El setembre asseca les fonts o s'emporta els ponts. El que fins llavors havia estat un anèmic corrent d'aigua, s'havia convertit en una mar d'aigua dolça amb conseqüències ben agres i funestes. El llit del riu estava desfet, desdibuixat. Esborrat. Com també s'hi havia quedat el pont que Prim Llobard havia construït. Amb la fúria de la natura, l'esforç i el sacrifici que Besalú hi havia invertit se n'havien anat aigua avall, riu avall.

Tornar-lo a construir seria un repte majúscul.

CAPÍTOL I

Com si es tractés d'un formiguer, els obrers es repartien amunt i avall de les bastides i al llarg de la llera del riu. Tres grups de paletes, entre els quals hi havia alguns frares del monestir, preparaven morters de calç amb gran rapidesa mentre Guerau Subirós dirigia les operacions sense treure'ls els ulls de sobre. Mig encorbat per les hores que s'havia passat dret a les obres, duia un gipó de color blau fosc que li anava bogal i que es cenyia amb un cinturó per sota de la panxa. Les botes, com les cares que calçaven la majoria dels homes, estaven cobertes de la fina capa de pols blanca que es desprenia de les obres. Ara els demanava que es concentrassin a reforçar l'encofrat de les arcades amb argamassa.

A peu d'obra, Pere Baró parlava amb un grup d'homes que cisellaven unes pedres.

—Perquè agafi la forma adequada i encaixi com cal a l'encofrat, heu de mirar sempre la pedra a la qual dona suport.—I el mestre d'obres acompanyava les indicacions assenyalant el carreu en qüestió—. S'ha d'ajustar al mil·límetre. És una feina de precisió. S'ha d'engalzar, ha d'en-

caixar i, si cal rebaixar la base perquè s'acobli, no tingueu por, feu-ho! Ha de casar amb la base, m'enteneu?

Quan no supervisava les obres als mateixos fonaments o dalt d'una bastida, Baró seguia les feines dels operaris des de sota un tendal, un tros de tela instal·lat a uns metres de l'aigua on s'alçava el pont. Des d'allà tenia la perspectiva necessària de l'obra mentre l'anava contrastant amb els plànols, desplegats damunt d'una taula, que no deixava de consultar en cap moment. El capatàs, Guerau Subirós, repartia la seva atenció entre les línies projectades i traçades amb precisió damunt del paper i l'atenta mirada que dispensava sobre els soferts obrers. El capatàs de l'obra es va acostar fins a aquella mena de porxo improvisat a la mateixa riba del riu per fer un trago d'aigua fresca d'un dels cànirs.

Les obres havien començat després de les festes de Nadal, durant la primera setmana del nou any del Senyor del 1337. Hi havia molt poc personal especialitzat, i el nombre de bracers i jornalers era més aviat pobre. La mà d'obra qualificada era escassa: mitja dotzena de picapedrers a la pedrera de Juinyà, no gaire lluny de Besalú, i uns oficials amb gavetes i paletí dalt de la bastida que havien erigit sobre el vell pont de Besalú, que l'última vinguda del Fluvià s'havia endut i que ara no només reconstruirien, sinó que, a les ordres de Pere Baró, farien més gran, més alt i més fort. Besalú s'ho mereixia.

Malgrat la poca professionalitat d'aquells homes, eren tots molt receptius a les ordres del mestre Pere Baró i estaven prou ben organitzats. Al cap d'uns dies enfilats a les bastides ja es veien uns forats a les parets, les *opes*, que servien per posar-hi els taulons que aguantaven la bastida. La pujaven a mesura que el pilar creixia. Quan ja el tenien aixecat, li donaven forma de fals arc, muntaven el

cindri de fusta i l'omplien d'argamassa. Es construïa sobre els mateixos pilars del riu, una tècnica que, segons va sentir que explicava un dels oficials, buscava garantir l'estabilitat de l'obra. Aquella era la consigna que Baró els havia inculcat. I tot i les condicions més aviat precàries, tant de material com de personal, les obres seguien el curs a bon ritme.

A cada una de les bastides dels pilars del pont hi havia una vintena d'homes que treballaven a les ordres de quatre oficials supervisats per Guerau Subirós, el capatàs. Els repartia per tota l'obra. Uns se situaven damunt de la bastida i reforçaven la part inferior de les arcades amb argamassa, i d'altres traginaven els blocs de travertí que s'havien de col·locar. Encara no es veien les primeres arcades que, segons la idea original, havia de tenir la primera part del pont abans de dibuixar un angle i fer un gir cap a la dreta per no trencar el corrent de l'aigua, tal com les havia pensat i dissenyat Prim Llobard. Tanmateix, ja s'hi començava a intuir aquesta forma tan característica. Entre els treballadors hi havia monjos, homes i nois del poble, tant jueus com cristians, que complien les ordres i preparaven l'argamassa, i traginaven els carreus i les dovelles en un carretó o a pes de braços.

En Kim feinejava damunt d'una bastida al costat d'altres operaris, un dels quals era Abraham Jucef, fill de l'argenter Aaró Jucef, que també trastejava per les bastides entre paletes i oficials. Com tots els homes de Besalú de més de setze anys, a excepció feta dels malalts i els impedits, Abraham Jucef havia de contribuir a les feines de construcció d'aquell pont nou que, eixamplant i consolidant la primitiva estructura projectada per Llobard i construïda feia més de dos-cents anys, havia de servir de gran porta d'entrada a la vila de Besalú, i permetre que la

creixent afluença de mercaderies, homes i animals que hi arribaven els dies de mercat circulés de manera més ordenada i còmoda. El pont seria un gran avenç per a la ciutat, a més d'un símbol del poder econòmic i social que tenia, d'altra banda no sempre ben valorat per les comunitats veïnes, que veien amb enveja com Besalú s'imposava com a nucli cada cop més poderós a la comarca.

Besalú creixia. Les dues comunitats que convivien a la vila compartien el mateix objectiu: la prosperitat de la ciutat seria també la de tots els habitants, i cristians i jueus treballaven junts per aconseguir-ho. Per això junts havien emprès l'obra del pont, primer posant diners a les arques comunes, després buscant el millor mestre d'obres que pogués projectar i dirigir les obres del pont que la ciutat es mereixia i, ara, col·laborant en les feines de construcció.

En Kim i l'Abraham es van saludar, però aquest últim ho va fer amb una certa desgana, sense gaire efusió.

—Noi! Em pensava que estaries més content! Casar-se és una bona notícia!

La brama que el fill de l'argenter es casava amb la Regina, la filla dels Maimó de la carnisseria, s'havia escampat per tots els racons del Call. Quan hi havia un casori a la vista, tothom en parlava, però d'aquest, encara en parlaven més. Era un enllaç que havia necessitat el concurs d'un matrimonièr, d'un *chadchen*, perquè la parella no se n'acabava de sortir, així que els pares van decidir intervenir-hi.

—Sí que ho estic, de content! —va fer l'Abraham arquejant la boca per mirar de somriure. El que passa és que estic neguitós. No sé si sabré... —I va acotar el cap, avergonyit.

—No pateixis, Abraham —el va animar en Kim—. Això és com aquestes obres, que amb quatre instruccions la resta es fa tota sola. Escolta el que et digui el cor, els

consells que et doni el teu pare i el *chadchen*, i ja està. No cal que t'amoïnis per res. —I li va clavar un cop a l'espatlla per animar-lo.

—Gràcies, Kim! —va respondre agraït el futur nuvi—. Vindràs a la cerimònia?

—Si m'hi convides no us faré pas un lleig!

—Ja hi pots comptar, doncs!

—I quan serà, el dia?

—El dimecres de la primera setmana de tornejos —va acotar l'Abraham—. Saps que s'aturen les obres del pont pels tornejos en honor al rei?

En Kim va assentir. La presència del monarca a Besalú es festejava de diverses maneres. A banda d'àpats a palau, entre les celebracions populars hi havia tornejos i altres demostracions d'habilitats. S'organitzaven justes, partides entre escuders, llançament de javelina, de tir amb arc, curses de cavalls i de carros. Activitats molt concorregudes perquè s'hi permetia la participació tant dels soldats com dels cavallers errants, que miraven de lluir-se per si els sortia cap feina. En total, quatre setmanes que la vila reial aturava el seu batec habitual i es veia sotmesa a un ritme diferent.

—I per cert, li podries dir a la teva besàvia si ens voldria venir a llegir l'anyell? —li va demanar l'Abraham.

—Fet! Avui mateix l'hi diré —li va confirmar en Kim.

—Nois!!

El crit del cap de l'obra va interrompre la conversa.

—Prou xerrameca! —els va esperonar Subirós—. Baixeu de la bastida, que necessitem mans aquí a peu d'obra! Arriba un carregament de la pedrera! —va afegir mentre ells es deixaven lliscar lleugers per l'empostissat.

Mentrestant, els oficials cisellaven les pedres i els donaven forma perquè cadascuna pogués formar part de

l'encofrat i els pilars quedessin ben compactes, sense cap forat ni fissura. Era molt important que es respectés la uniformitat de la construcció perquè una riuada no pogués desestabilitzar l'estructura del pont, com ja havia passat feia uns quants anys. Si una cosa havia après Pere Baró del mestre de la Llombardia era que no repetiria els errors que temps enrere havien fet trontollar l'estabilitat d'aquest i altres ponts.

La seva vida estava lligada als ponts. Després de tants anys, no s'estava de mantenir una tradició que l'havia acompanyat en totes les seves obres: marcava les pedres amb uns símbols i entre els carreus hi col·locava unes pedretes. Era com una superstició que sempre li havia funcionat.

Els paletes treballaven a diversos punts de la construcció. A dalt, tres grups es repartien la feina. Uns donaven forma a la calçada, el camí o la via que havia de travessar el pont i que s'havia d'endinsar cap a Besalú. Uns altres s'encarregaven de fer l'apartador, un espai ample als costats de l'estreta calçada on es podrien apartar les cavalleries i les persones per deixar el pas lliure. Aquí, quan acabessin la seva feina, s'hi hauria d'instal·lar el primer punt de vigilància, just on es començava a aixecar la torre fortificada amb la porta caladissa.

I encara un altre grup d'homes feien una barana de pedra situada als costats del pont perquè els vianants s'hi poguessin agafar. Arrengleraven uns petits carreus, col·locats correctament els uns darrere dels altres, segons els havia ensenyat el mestre d'obres. Eren pedres petites, que un sol operari podia treballar, i que havien estat esberlades amb un punxó i escairades però encara no estaven polides. Era una feina minuciosa i precisa que demanava posar-hi els cinc sentits, la màxima atenció.

A baix, als peus dels pilars ja construïts, i que en certa manera sostenien el pont, una colla de paletes completament lliurats a la feina construïen un contrafort, un sortint del mur dels pilars ja drets destinats a reforçar l'estructura. No gaire lluny, a la base d'una altra arcada i també envoltats per un intens repic, uns operaris perfilaven un dels tres tallamars, un esperó del pont que trencaria el corrent de l'aigua i protegiria els tres pilars que quedaven més exposats a la virulència i la força de les aigües embravides del riu Fluvià. A l'intradós, a la cara interior de l'arc del pont, hi havia uns operaris damunt d'una bastida que s'encarregaven de la imposta, una filera de carreus sobre els quals s'assentaria la volta un cop retirat el cindri.

Però aquella operació va quedar posposada per a un altre dia perquè al capvespre no hi havia prou llum per treballar. L'encarregat de l'obra va fer aturar les feines i va enviar tothom cap a casa. Tothom menys en Kim, a qui va cridar mentre el noi es rentava les mans i es passava una mica d'aigua per la cara.

—Ei, Kim! —va cridar Subirós, encara enfilat dalt d'una pedra i acabant de supervisar les obres del dia—. El senyor Pere Baró fa dies que em diu que et vol veure.

—A mi? —va fer en Kim, preocupat. Treballava de valent i no havia faltat ni un sol dia a la feina. Què li devia voler ara el mestre d'obres?—. N'esteu segur que és a mi a qui vol veure?

—I tant! Hi ha insistit diverses vegades. Diumenge al matí passa per casa seva. T'estarà esperant.

—Bé, així ho faré —li va assegurar en Kim—. Però sabeu de què es tracta? Teniu cap queixa del meu comportament? —va afegir esperant el pitjor.

—I ara! Ben al contrari, pots estar tranquil. Crec que

el senyor Baró et vol donar una petita sorpresa. No pateixis gens, però no el facis esperar. És un home molt ocupat i t'hauries de sentir molt honorat que et dediqui una estona del seu temps.

—Bé, bé... No hi faltaré pas —va afegir en Kim mentre s'allunyava i enfilava el camí cap a casa.

Les últimes paraules de l'encarregat de l'obra l'havien deixat una mica més tranquil, però encara rumiava i, sincerament, no veia que en el seu comportament hi pogués haver cap motiu de queixa. Baró era un home hermètic i solitari que es mantenia sempre allunyat dels obrers i només parlava amb Subirós, a través del qual les seves ordres arribaven als grups que feinejaven a peu d'obra. A en Kim aquell home li feia una mica de por, si bé també l'admirava pels seus coneixements. Potser sí que el fet que l'hagués cridat era un privilegi i, traient-se les cabòries del cap, va respirar l'aire fresc del capvespre i es va afanyar a tornar cap a casa.

Quan ja no quedava ningú a l'obra, Baró es va asseure a la vora del riu. Va veure el reflex de la construcció a l'aigua, com si fos un esbós al paper. Només s'intuïa el que podria arribar a ser. Amb la mà removia l'aigua i, com si l'hagués enfonsat en la calaixera de la memòria, movia els dits igual que si anés a la recerca d'algun record.

Quan tenia quinze anys havia vist com s'esfondrava el pont que travessava cada setmana per anar al mercat de Perpinyà amb el seu pare i el seu germà petit. Hi anaven a vendre les verdures que conreaven a l'hort de casa, en un dels dos petits ravals de la parròquia de Sant Joan, fora de les muralles de la gran ciutat. El barri de Sant Joan era el més antic de la vila vella de Perpinyà. Era el barri dels comerciants i dels artesans. I els carrers reflectien aquesta activitat: dels Marxants, de l'Argenteria, dels Abeuradors,

de les Parairies Grans, dels Orfebres, del Temple i de la Fusteria, entre d'altres. I, per entrar a vendre o a comprar, tothom havia de travessar el pont. I no era pas un pont qualsevol. Ni tampoc era una senzilla passera sobre el riu Tet. Era un pont de fusta noble que no va suportar el pas dels anys i el tragí diari de centenars de persones. No havia imaginat mai que pogués cedir.

Recordava com van desaparèixer davant seu la munió de dones, homes, nens i animals que feia només uns instants reien o parlaven aliens a la desgràcia que s'estava congriant. Enduts per la desesperació, la incertesa i l'horror de no poder agafar-se enlloc. Els crits i els xiscles es barrejaven amb els cruixits i els gemecs de les fustes, les bigues i els taulons d'una estructura que trontollava i es desgavellava. La barana no era cap garantia de salvació perquè es desmuntava i propiciava que tant animals com persones relisquessin i caiguessin al riu.

Els cavalls renillaven, piafaven i s'encabritaven. Clavaven guitzes a l'aire i, quan picaven a terra, les llates de fusta es convertien en estelles, i cavall i cavaller es precipitaven a l'aigua. Alguns s'entortolligaven amb els estreps. D'altres decidien saltar a l'aigua pensant que salvaven la vida, però morien ofegats pel pes de l'espasa o perquè els queia un carro a sobre. El seu pare i el seu germà anaven al pescant i ell estava assegut al darrere entre caixes i sacs. Van saltar a l'aigua. Pere Baró va arribar a la riba nedant, esbufegant, malgrat el pes feixuc de la roba molla i l'acumulació de desferres humanes, animals i materials en què s'havia convertit el riu i que s'arraïmaven a la vora tenyint de mort les aigües del Tet. Tremolava de fred i de por. Va escombrar el voltant amb la mirada i no va aconseguir veure els caps del seu pare ni el seu germà surant. S'havien ofegat.

Després d'aquella desgràcia, Pere Baró es va prometre que construiria ponts prou sòlids i estables perquè mai més no es repetís el que van haver de patir ell i la seva família. Faria ponts de pedra. El que comunicava Perpinyà amb el nou petit barri dels tintorers i de les adoberies seria determinant. Aquells negocis eren una molèstia per a la població per les males olors que desprenien i les autoritats els van obligar a situar-se a l'altra banda del riu Tet. A la llarga, però, el barri havia crescut perquè s'hi havien establert moltes famílies.

El tragí a la zona anava a l'alça i es necessitava mà d'obra. Per això el pont es va convertir en una sòlida via de comunicació cap al camí de Salses, Narbona i Montpeller, i va esperonar encara més l'activitat comercial. El flux segur i ordenat de persones i mercaderies que el pont de pedra va facilitar va ser la base de la prosperitat econòmica de la qual Perpinyà va gaudir durant molts anys, i ara Besalú s'emmirallava en aquell fet i havia aconseguit fins i tot que les dues comunitats de la vila s'haguessin posat d'acord a unir esforços i afrontar la construcció d'un pont similar. Va ser gràcies a les gestions de Joan de Roure, un reputat draper i comerciant de teixits besaluenc que solia mercadejar a Perpinyà, que Baró va rebre i va acceptar l'encàrrec per construir un altre pont de pedra vint anys després d'aquella tragèdia que el continuava perseguint.

Les gestions venien de lluny. De fet, ja feia molts anys que Jaume II havia permès oficialment que la vila de Besalú cobrés un dret de pas a tots els que fessin servir el pont. Eren uns diners dels quals la vila no es beneficiaria de seguida, sinó que havien de servir per a la reconstrucció i ampliació del primitiu pont projectat i construït per Prim Llobard. Aleshores el pont va ser una gran obra, però ara,

dos-cents anys després, malmès per terratrèmols i algunes espectaculars crescudes del riu, ja no era útil, i Besalú es mereixia, per continuar prosperant, fer un nou esforç i erigir un pont nou. Els diners derivats del dret de pas i les aportacions dels habitants de la vila ho farien possible, i Pere Baró en seria l'artífex si, com era d'esperar, acceptava les condicions que establia el document que Joan de Roure va portar a la primera reunió amb el constructor.

Anys de negociacions i de visites creuades —Joan de Roure aprofitava les freqüents anades a Perpinyà per visitar Pere Baró i aquest de tant en tant es deixava caure per Besalú per reunir-se amb els membres del Consell Municipal— van culminar amb l'encàrrec definitiu del projecte. Durant tot aquell temps, les autoritats besaluenques havien anat afermant la confiança en el mestre d'obres i, en agraïment a la paciència que havia tingut i a les freqüents visites que els havia fet, carregat de plànols i dibuixos, li havien regalat el manuscrit d'Ítram Llobard, fill de Prim, el constructor del pont comtal, i que sempre havia quedat preservat al monestir de Sant Pere, a Besalú.

Baró havia dedicat moltes hores a la projecció del pont, fins i tot quan encara era un projecte incipient, de realització dubtosa perquè calien molts diners i esforços conjunts per dur-lo a terme. Baró, però, tenia les idees molt clares i un profund coneixement del que s'havia de fer, fruit de la seva vivència amb el pont de Perpinyà i dels estudis i les lectures posteriors que havia fet. El manuscrit d'Ítram Llobard dedicava molts fragments a comentar les idees constructives del seu pare i reproduïa les converses i les discussions abrandades amb fra Florenci, l'aliat del pervers comte Hug d'Empúries, en les quals, en contra del parer del frare, Llobard defensava fonamentar el pont sobre les pedres que el riu, de manera natural, havia

anat dipositant en el tombant del cabal, als peus de la vila de Besalú. Igual que Llombard, Baró entenia que, respectant aquesta base natural, el pont tindria més possibilitats de mantenir-se ferm i aguantar les avingudes i les crescudes que, tot sovint, n'amenaçaven l'estructura. Baró intuïa que no es podia anar contra la natura i que qualsevol obra que pretengués domesticar-la hauria de fer-se amb el respecte necessari per no fer-la enutjar.

Després de l'estudi del manuscrit d'Ítram, la intuïció es va convertir en convenciment.

—El nou pont ha d'aprofitar tot el que la natura ens proporciona, Roure. No ha de ser un mur de contenció de les aigües, sinó, ben al contrari, un pas amable perquè l'aigua flueixi amb naturalitat. I, a sobre d'aquests fonaments naturals, hi haurà el pas, també natural, de les persones, els animals i les mercaderies —havia anunciat Pere Baró en una de les moltes reunions que havia mantingut amb Joan de Roure quan el pont era només un projecte il·lusionador.

—Tot això us ho deixem a les vostres mans —havia contestat el draper—. Vós sou l'expert, Baró. Jo no hi entenc gens, ni de pedres ni d'obres, però el que sí que us puc dir és que el Consell de Besalú està entusiasmat amb els primers esbossos i no farà cap objecció a les vostres idees constructives. Ells s'ocupen dels diners i a fe de Déu que també ho estan fent molt bé. Sembla que d'aquí a molt poc temps ja es podrà fer l'encàrrec en ferm i potser en la meva pròxima vinguda a Perpinyà ja podrem firmar els documents per formalitzar-lo —havia afegit Roure, que ja volia veure tot allò signat i tancar l'afer. Els seus assumptes, la compra i la venda de teixits i draps, feien més via i no calien tantes reunions ni tanta paciència!

Amb l'encàrrec fet i acceptat, Baró havia començat a treballar en els plànols definitius del pont de Besalú: tres arcs de pedra formarien la base del pont, i estarien construïts sobre les mateixes pedres de la llera del riu. Baró volia que aquelles roques sòlides, que sempre havien suportat les crescudes del Fluvià, fossin la base natural del pont, la més segura que hi havia per sustentar tota l'estructura de pedra, que formarien un passadís per a la circulació de persones, carros i animals, i una torre de vigilància, ja que la construcció seria part de la muralla defensiva que envoltava la ciutat. Es tractava de facilitar el pas de les mercaderies, però també de no oblidar les funcions de vigilància i defensa que el pont projectat per Prim Llobard havia tingut, i que hauria de continuar tenint en el futur. A més, Baró havia hagut de resoldre altres problemes, com la formació dels equips de treball, una barreja d'homes amb poca experiència, tots els besaluencs que tenia disponibles, i obrers més especialitzats vinguts d'arreu. Sense oblidar, més important encara, el subministrament de tota la pedra que es necessitaria.

A les converses amb Joan de Roure, aclaparat com se sentia per l'enorme càrrega de treball, Baró havia plantejat un repartiment de tasques que les autoritats de Besalú havien acceptat de bon grat, sempre amb l'objectiu d'assolir l'èxit del projecte.

—No hi haurà cap problema respecte d'això. No patiu, mestre Baró —li havia assegurat Roure a l'última reunió a Perpinyà—. Les comunitats, la cristiana i la jueva, estem unides en aquesta noble empresa i tenim el permís del rei Pere per tirar-la endavant. Ho resoldrem tot com sigui del vostre gust, n'estic segur —va afegir Roure, amb veu ferma per tranquil·litzar Baró.

Ara, tres mesos després d'aquella trobada, Roure era de nou a Perpinyà per comunicar a Baró les últimes de-

cisions que les autoritats de Besalú havien pres per resoldre tot el que amoïnava Baró amb relació a l'organització i el començament de les obres. Si tot anava bé, com Roure, optimista de mena, no podia deixar de pensar, aquella seria l'última reunió que farien a Perpinyà. De seguida que fos possible, Baró es traslladaria a Besalú, on seria el convidat del baró de Sales i on viuria mentre duressin les obres.

—Voleu donar una ullada als plànols i dibuixos definitius que ja he enllestit? —li havia ofert Baró mentre servia dues copes de vi que va deixar sobre la taula de treball.

—I tant, Baró. Estic impacient, com ho estem tots a Besalú. Allà tothom parla ja de com serà aquest nou pont i hi ha moltes enraonies sobre la forma que tindrà, els materials que es faran servir, el temps que duraran les obres...

Baró havia anat desplegant els enormes fulls de paper que, enrotllats en un racó de l'estudi, contenien els dibuixos del futur pont de Besalú i les anotacions tècniques sobre mesures, materials, forces en joc i tècniques de construcció. Hi havia treballat de valent durant mesos de nits en blanc, havia tingut dubtes, havia fet consultes i havia pres decisions importants. Havia estudiat a fons l'escrit que s'havia conservat al monestir de Sant Pere en què Ítram Llombard explicava totes les circumstàncies que s'havien produït abans, durant i després de la construcció del pont comtal projectat pel seu pare, i ho havia fet amb respecte i fins i tot una certa veneració per aquell primer constructor de l'obra que ara ell heretava i que havia de millorar per adaptar-la a les noves circumstàncies de la vila de Besalú. D'allò que havia projectat Prim Llombard, dels problemes que havia tingut i les dificultats que havia trobat, i

que Ítram desgranava amb meticulositat i precisió, Baró n'havia tret lliçons valuoses que l'havien de portar ara a construir un pont més sòlid, més gran i més ben preparat per a la intensa activitat econòmica que es desenvolupava a la Besalú actual.

Roure havia mirat els plànols i els esplèndids dibuixos que Baró, orgullós, li ensenyava i comentava. En aquest terreny, Baró se sentia còmode i no havia escatimat explicacions i argumentacions tècniques, que Roure escoltava amb interès però sense saber gaire de què li parlava. No hi entenia gaire, ell, en problemes constructius, equilibri de forces i disposició dels carreus, però els dibuixos eren meravellosos i el pont lluí majestuós, tal com Besalú es mereixia.

—Serà una meravella, no ho dubteu, Baró. Endavant. Heu fet molt bona feina. Ara només cal acabar-la! —havia afegit Roure amb una gran rialla.

—Sí, ara ve el més difícil —havia contestat Baró amb preocupació, i de seguida va donar a la conversa la seriositat que demanaven els dos temes que encara volia plantejar—. Heu pensat com ho farem per organitzar els grups de treball? Sabeu amb quanta mà d'obra podem comptar?

—Ai, Baró! No heu de patir gens per això. En tindrem tanta com en puguem necessitar. En primer lloc, no serà difícil decretar que mentre durin les obres tot home vàlid haurà de dedicar un temps a treballar a les vostres ordres. D'altra banda, les autoritats de Besalú ja han fet una oferta pública per a la contractació d'obrers especialitzats vinguts d'arreu i ja tenim moltes inscripcions. Jo crec que podrem triar els millors, perquè tenim molts candidats. També hem designat un capatàs, Guerau Subirós, un home molt acostumat a dirigir equips d'obrers

i fer-los treballar de valent. Ell farà la tria i organitzarà els torns i els grups.

Baró havia somrigut complagut perquè a ell el que de veritat li agradava era planejar, projectar i veure com aquella imatge que ell havia dibuixat mentalment i després sobre el paper es feia realitat, però batallar amb obrers, donar ordres, lluitar contra el cansament dels equips i les inclemències del temps eren temes que li desagradaven. Si algú acostumat a fer-les i ben capacitat se n'encarregava, seria fantàstic.

—Gràcies, Roure, és una gran notícia. Jo prou feina tinc, ja! —havia contestat alleugerit Baró mentre es rasca-va el cap per introduir l'altre tema que el preocupava—. D'això, Roure... També hauríem de... —havia dit Baró en veu baixa i sense saber gaire com afrontar l'assumpte.

—Sí, sí. Ja sé de què em voleu parlar —havia contestat Roure. Resolutiu i pràctic, el comerciant de teixits estava acostumat a solucionar problemes, a anar al gra i a no perdre el temps—. Les pedres, oi?

—Sí, és això. Estudiades totes les possibilitats, crec que la pedrera de Juinyà és el millor lloc on anar-les a buscar. El travertí que s'hi extreu, que es coneix com a pedra de Banyoles, és de molt bona qualitat, i la pedrera no és gaire lluny de Besalú, tot i que caldrà organitzar un sistema de transport des de Banyoles i uns torns d'extracció del material que ens permetin mantenir el ritme de construcció i no tenir aturada la gent que treballi al pont.

—Ja n'hem parlat amb el batlle de Besalú i hi està d'acord. Ell mateix iniciarà els tractes amb l'abat de Banyoles i estic segur que n'aconseguiem el permís a canvi d'una bona quantitat de diners per utilitzar Juinyà com a font d'abastiment de tot el material que necessitem. Us n'informaré un cop tinguem signat el contracte —havia

afirmat amb contundència Roure, alçant la copa de vi que tenia al davant per reblar amb aquell gest la bona entesa amb Pere Baró.

—Pel nou pont de Besalú. Perquè el vegem ben aviat alçant-se majestuós sobre el riu —havia dit Baró, dempeus i alçant també la copa.

Mentre brindaven, Roure no havia deixat de somriure. Volia transmetre confiança i seguretat a Baró, però el tema de la pedrera el tenia ben preocupat. Juinyà era propietat del monestir de Sant Esteve, és a dir, de l'abat de Banyoles, i Banyoles i Besalú havien tingut algun enfrontament fruit de la voluntat manifestada feia poc per Besalú d'abandonar la collita o col·lecta de Girona. Els jueus de Besalú i de la resta de la contrada eren comunitats petites. No eren prou gent per organitzar-se jurídicament com a aljama, tot i que Besalú tenia la seva, i per això s'integraven a la de Girona, la més important i propera. Hi contribuïen i en rebien favors. Del fet d'aportar, d'ajudar conjuntament se'n deia col·lecta o collita, i Besalú es volia desvincular de la de Girona. Aquesta comunitat contributiva estava integrada, a més de Banyoles, per Camprodon, Figueres, Olot, Blanes, Torroella de Montgrí, Peretallada, la Bisbal i Sant Llorenç de la Muga. Al Call jueu de Besalú hi vivien i hi treballaven més de dues-centes persones, i això es traduïa en una gran activitat econòmica. La comunitat jueva de Banyoles era la que s'oposava amb més fermesa a la marxa de Besalú, perquè això comportaria una caiguda dels ingressos de la collita, i per tant ells haurien de pagar més per compensar el dèficit. D'altra banda, les autoritats de Banyoles, amb l'abat al capdavant, veien cada cop amb més reticència la prosperitat econòmica de la vila veïna, que atreïa comerciants i negocis que anys enrere s'haurien instal·lat a Banyoles.

La reconstrucció del pont de Besalú, doncs, no era vista amb bons ulls per ningú a la vila de l'estany i Roure sabia que no seria tan fàcil tancar el tracte per utilitzar la pedrera com havia assegurat a Baró. Però, com havia dit, aquell no era el seu negociat, i confiava que el batlle, el Consell i un munt de diners serien prou bons arguments per superar aquell obstacle.

Poc després d'aquella reunió a Perpinyà, diverses comunicacions entre les autoritats de Besalú i el mestre d'obres van tranquil·litzar Baró. Tot s'anava fent segons ell havia demanat i, encara que no era home que cregués en auguris i premonicions, no podia estar-se de pensar que aquell encàrrec començava amb bon peu i que, amb els seus coneixements i la seva experiència, i la voluntat i el convenciment de les comunitats de Besalú, l'empresa estava destinada a ser un gran èxit.

Durant els mesos que el separaven del seu viatge definitiu a Besalú, Pere Baró s'havia preparat a fons, no només acabant de perfilar els plànols del nou pont, sinó aprofundint en la lectura del llegat d'Ítram Llobard, i no únicament per l'afany de saber-ne més sinó, sobretot, per aprendre dels errors del passat i, si era possible, esmenar-los.